

reviderad, men den innebär en uppdatering och det kan nu vara ett bra tillfälle att påminna om denna grundbok i ämnet. Som undertecknad konstaterade när den första upplagan kom (*Rig* nr 3, 2003), är det en lättläst bok som inte fördjupar sig för mycket i detaljer utan nämner lite om alla relevanta områden. Den tillhandahåller också information i ämnet som är av intresse för svenska studenter eftersom den refererar till svenska studier och musikvetare.

I boken diskuteras vad ämnet musiketnologi är för något och hur ämnet har utvecklats. Varje kapitel följs av några rekommendationer på litteratur. En större del av boken ägnas åt fältarbetet, även i arkiv, och transkribering. Analys av musik och kultur utgör också en betydande del. Läsaren får en inblick i musiketnologens konkreta arbetsmetoder, som t.ex. ljudupptagning, och samtidigt svårigheten att välja bland analysmetoder. Hur man arbetar idag blandas med hur olika musiketnologer jämfört och analyserat under ämnets utveckling.

Revideringen innebär att ett antal nytillkomna publikationer inom musiketnologin lagts till i referenslistan, och några få titlar har tagits bort. Även litteraturtipsen i slutet av varje kapitel har utökats något. Någon bild har bytts ut och några meningar har lagts till, bl.a. på grund av ny tekniks inverkan. Det har inte tillkommit några nya avsnitt, utan kapitlen är desamma som tidigare, med undantag av en förteckning över termer och begrepp som tagits bort i den nya upplagan. För övrigt är revideringen framför allt en finputsning av ursprungstexten.

Magdalena Tellenbach, Marieholm

Marianne Larsson: *Män i baddräkt. En kroppslig kulturhistoria*. Nordiska Museets Förlag Stockholm 2011. 135 s., ill. ISBN 978-91-7108-543-6.

Människokroppen betraktas fortfarande med misstänksamhet, konstaterade den danske konsthistorikern, konstpedagogen och författaren Rudolf Broby-Johansen i *Kropp och kläder* 1953. Denna klassiker har inte nämnvärt accepterats av akademiska dräkthistoriker i Norden, möjligen beroende på att författaren var autodidakt. Broby-Johansen fastslog redan på första sidan mycket annat som dräkt- och modeforskare senare fört fram som nya upptäckter. Det gäller aspekter som det oskiljaktiga sambandet mellan kläders mening och kroppen de tillhör, figurens proportioner och dräktens arkitektur, sinnenas

betydelse, modets roll i gesternas språk och som framställande konst, samt inte minst köns natur i avslöjandets och döljandets mekanik. Allt detta exemplifieras på ett mycket levande sätt i bild och text i Larssons simkostym- och baddräktskavalkad i ett välvalt tidsperspektiv ca 1800–2000.

Baddräkt definierar Broby-Johansen i sin ”ordlista” som: ”O/mkring/ 1880 bestod kv. B. av tunika m. bälte och byxor till anklarna, ofta också svarta badstrumpor, männens B. av blå-, röd-, vitrandig bomullstrikå. Från 1925 är B. vanl. av ylletrikå; från 1936 också tjockt rayonsiden m. brokiga tryckmönster, samtidigt tvådelad dam-B., som 1947 krympte till Bikini-B. Män begagnar nu oftast korta, trekantiga badbyxor.” Larssons bok kan stå som en detaljerad illustration till definitionen. Det är en kropps- och modehistorisk kavalkad på badstranden man får njuta av, där kroppars form och kläders funktion samspelar, dock inte obetingat till njutbar fulländning. Det kronologiska perspektivet med kausala förklaringar, föremålets växlande former och material, främst ur Nordiska museets samlingar, fotografier och vykort visar mode- och kroppsideal i förändring. Larsson vill synliggöra olika former av maskulinitet och möjligen hegemonisk maskulinitet, manlighet och omanlighet. Räcker simbyxorna/baddräkten till för detta?

Förutom beskrivande, är texten alltså tolkande på lätt postmodernt, etnologiskt vis. Detta låter sig också göra när det gäller det rika material som t.ex. postorderkatalogernas reklam erbjuder. Där ses den offentliga bilden av mansidealet i badbyxor. Men i nutid har författaren kunnat föra fram ett stort elektroniskt material, (unga) mäns intima, privata diskussioner på nätet, typ ”Do You wear swim wear under board shorts?” ”Tyck till om kalsonger under badbyxor” 2006–2008, eller myndigheternas bekymmer kring hygien och kalsongförbud. Här exponerar individen sin relation till kroppen, manligheten, könet och fiklonlövet. Det är i dessa självbekännelser vi kan finna svar på frågor om maskulinitetens karaktär kontra omanlighet, kroppens fascination, skönhetsideal. Ett mönster av rörlighet och ambivalens som inte direkt kan avläsas ur museiföremål, fotografier och varukataloger – såvida inte begreppen tar makten över artefakterna då epistemologin lätt förväxlas med ontologin och konstruktionen, tolkningen av vetandet, lyfts fram som alternativ till vetenskap. En tendens som i studier av icke-mänskliga aktörer syns också i nordisk etnologi, eftersom filosofen Maurizio Ferraris

mångåriga kamp för realismen inte nämnvärt tycks ha noterats.

Till Marianne Larssons fördel kan hävdas, att hon inte förfallit till att sätta begreppens tvångströja på badbyxorna. I ett historiskt perspektiv, främst med blick mot England och det borgerliga mansidealet, är det den bara överkroppens och solbadandets segertåg, teknikens framsteg för kroppens synlighet, könets ständiga statuskamp, reklamens och filmens roll (Tarzan) för nya moden och estetiska ideal som Larsson dokumenterar och kommenterar, analyserar och fördjupar. Simkonst och badliv erbjuder mycket av intresse, liksom rändernas ”semiotik” (ursprungl. sjömanströjor). Inte heller simhallarnas och spa-anläggningarnas betydelse, bl.a. den tätare kroppskontakten och möjligheten att exponera jaget skall underskattas, säger Larsson. Härtill kan läggas kampsport, bastubad, olympiader, friluftsliv och södernturismen.

Ifråga om modehistoriska perspektiv har författaren inspirerats av de utmärkta analyserna av Jennifer Craik, Joanne Entwistle och Diana Crane, från 1990- och 2000-talen, där både ”the face of fashion”, uniformens förvandling från konformitet till transgression samt begrepp som klass, gender och identitet florerar, klassikerna Elizabeth Wilson och James Laver inte att förakta. Bland svenska studier i modernitetens mansideal har Patrik Steorn och Claes Ekenstam erbjudit referensram.

Det är dock inte England som har pionjärrollen, utan Tyskland. Den tyska influensen från preussiska militärskolor i Berlin påverkade redan kring 1800 brittisk atletism, sport, skolgymnastik och simkostymer, vilket den dräktintresserade f.d. biskopen Richard Rutt visade i ”The Englishman’s Swimwear” 1990 (*Costume* 24). Men dateringar är när det gäller klädsel för massorna oftast problematiska och gränserna mellan vardagsplaggens funktioner flytande. Den ”första” bikinin visar Broby-Johansen i en bild av en romersk golvmosaik från 300-talet! I en 2012 utgiven studie ”The Swimsuit. Fashion from Poolside to Catwalk” framhåller Christine Schmidt hur ”the significance of the swimsuit /is/ revealing how fashion, sport, entertainment, publicity and national identity have been played out in this unique and at times scandalous garment”. I april 2015 konstaterade *Die*

Zeit Magazin att baddräkten är den klädsel som tyskarna minst av allt ägnar någon omsorg åt. Bland det sextioalet plagg som varje tysk årligen köper, är baddräkt eller simbyxor ett undantag, medan man kostar betydligt mera på tatueringar. Baddräkten bär man tills den bokstavligen faller av. Här fanns plats för bättring och tillfälle att investera i en egen ”strandlook”, i synnerhet då modeskapare som Peter Som, Acne Studio, Bottega Veneta lanserar baddräkter som också – kanske småningom filosoferar tidningen – upphöjs till gatumode, arbetsdress eller aftondräkt, i stil med vad som skett med sneakers.

Vad *Die Zeit* söker är modets individualism också i ett plagg vars främsta funktion fortfarande är att bevara anständigheten. Från klädloggen till bassängkanten är steget inte långt och över vattenytan syns bara huvudet. Vad modet på badstranden gäller exponerar boken om baddräkten mera kollektiv trygghet än catwalk. Trots kroppskult i tvåhundra år når bara ett fåtal upp till mannekängidealet.

Marianne Larsson, f.d. intendent vid Postmuseum, doktorerade 2008 på avhandlingen *Uniformella förhandlingar. Hierarkier och genusrelationer i Postens kläder 1636–2008*. Det är en gedigen uniformshistoria där förändringar genom en diskurs av förhandlingar mellan institution och individ belyses. För en maktanalys som uniformen inbjuder till lämpar sig Larssons referens till Foucault väl, mönster i maktutövning och disciplinering avläses och tolkas. Också den lätta tillämpningen av Latours agens-teori (ANT) ger teoretisk struktur åt det massiva bild-, text- och föremåls materialet. I kombinationen av tematiskt och kronologiskt perspektiv pressas också genusperspektivet in. Boken om baddräkter tyngs inte av någon vetenskaplig apparat och det är kanske därför som arenan för genus och inte minst kön förkroppsligas på ett både levande och fångslande, lärorikt och inspirerande sätt. Dräkthistoria som kulturforskning har gammal anknytning till Nordiska museet genom bl.a. namn som Anna-Maja Nylén, Inga Wintzell och Sofia Danielson. Marianne Larsson är en värdig efterträdare med fördjupat perspektiv och insiktsfull förmåga att problematisera både det som höljer och det som döljer.

Bo Lönnqvist, Helsingfors